

У хоровій симфонії «Узнай себе» (2003) використано слова Григорія Сковороди, а також окремі фрази з Біблії й античних філософів, що їх цитує Сковорода у своїх творах. У всіх випадках збережено мову оригіналу, тобто староукраїнську книжну, якою послуговувався філософ, а також церковнослов'янську, давньогрецьку і латинську. На відміну від інших музичних творів на слова Сковороди, тут переважно використані не поезії, а уривки з філософських трактатів — основної частини його літературної спадщини. В обраних текстах окреслено засадничі для Сковороди-філософа теми. Це, зокрема, поділ суцього на три світи: великий світ, малий, або мікрокосм, що втілений в людині, й символічний світ, або Біблія. Це першість духу над матерією, духовного буття над грубими “речовинними” стихіями. Це містичне уподібнення сонця до ока і ока до сонця. Це діалектика співіснування плачу і сміху, голоду і ситости, світла і пітьми. Це титанічний пошук смислу людського буття, де Сковорода виступає наступником Платона з його славетним закликом: “Узнай себе”. Саме в цьому — у пізнанні своєї природи бачить Сковорода шлях до щастя.

Його філософські праці вражають не тільки всеосяжністю і глибиною, а й емоційною та інтелектуальною напруженою. В цих текстах щільно пов'язані висока філософська абстракція і повсякденне буття, а відсторонений містицизм відтінюється теплим і щирим почуттям любові до людини. Це дає змогу шукати звуковий еквівалент філософським роздумам Сковороди. З'ясувалося, що не тільки його поетичні тексти, а й наукові розвідки містять невичерпний потенціал для звукових музичних образів. Музика Симфонії не містить поверхово-зображальних елементів, в ній збережено “високий стиль”. Проте водночас її стилістика має численні жанрові елементи, запозичені з різних

за часом і географією культур. Тут є й елементи старого і новішого православного співу, і мелодика українських кантів, і поєднання діатоніки з хроматикою, прозорих і наївних у своїй простоті тональних фрагментів із драматичними дисонантними епізодами. Разом зі славетним текстом «Всякому городу нрав і права» використано і мелодію, що за переказом належить самому Сковороді (цю мелодію я подаю з багатьма паузами і в декілька разів повільніше, наче кризь нашарування двох сторіч). Як і в інших моїх творах останніх років, усі елементи різних стилів, культур та епох подано тут не цілісно, а радше як натяки, як мерехтливі обриси, що легко зникають і непомітно переходять одне в одного, утворюючи разом новий “метастиль”.

Симфонія склалася як одночастинна композиція, що має певні ознаки сонатної форми. Вона триває понад півгодини і є нелегкою ані для виконання, ані для сприйняття — подібно до творчості самого Сковороди, що також вимагає від читача чималих інтелектуальних і духовних зусиль.

Прем'єра твору відбулася 2006 року на Четвертому фестивалі сучасної духовної музики в Ужгороді у виконанні Ужгородського камерного хору *Cantus* під керівництвом Еміла Сокача.

Олександр Щетинський

“ Я зміг ознайомитися з партитурою хорової симфонії «Узнай себе» — цього, безперечно, глибокого, сильного твору... На мій погляд, цей твір є “бомбою”, заради якої вже треба було робити фестиваль. Він — етапний не тільки для нашого хору, а, можливо, і для композитора. Основа тексту — слова Сковороди, його головні ідеї, праці, цитування ним давньогрецьких філософів. Це дуже точний портрет Сковороди-філософа, справжня реабілітація його в контексті нашої культури, де це ім'я по-справжньому оцінене лише вузьким колом науковців. Ця симфонія має перспективу на довге життя.”

Еміл Сокач,

диригент, художній керівник Ужгородського камерного хору *Cantus*
«Дзеркало тижня» 27.05–2.06.2006 р.

